

יום	יום לחדש	יום מוהר"ן	ליקוטי הלכות ה"ב	ליקוטי הלכות ה"ג	משנה ברורה ה"ה	חשתפכות הנפש	שולחן ערוך אבן העזר ס"א
שבת	ט"ז	פד.	ז	חורה	פא-פב	מד, מה,	
א	י"ז	פה:	ה	צה:	פג-פד	מו, מז,	
ב	י"ח	פה:	ט	צו.	פה-פו	מח, מט,	
ג	י"ט	פה:	י	צו:	פז-פח	נא,	
ד	כ'	פז:	יא	צו.	פט-צ	נב, נג,	
ה	כ"א	פז:	יב	צו:	צא-צב	נד, נה,	
ו	כ"ב	פז:	יג	חורה	צג-צד	נו, נז,	

בקרני אור

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

222 | פרשת בלק | ט"ז תמוז תשפ"א

דבר המערכת

בתחילת שבוע זה התחדשו המוני המקושרים לצדיק בלימוד הדין היומי בליקוטי הלכות עם התחלת הכרך השני באורח חיים'. זה הזמן להתעורר שוב באמונת חכמים על גודל כוחה של קביעות זו, ועל חובתנו לעשות כל מאמץ וכל יגיעה להיות חבר ליראי ה' שאוחזים בכח עצום ונשגב זה, המטרה מכל רע ומאיר לב כל אחד לקרבה אל הקודש.

הלא כך העיד בנו רבינו הקדוש: "התורה יש לה כח גדול להוציא את האדם אפילו מעבירות, שאפילו מי שנלכד במה שנלכד רחמנא ליצלו, אם יעשה לו חוק קבוע וחיוב חזק ללמוד בכל יום ויום כך וכך יהיה איך שיהיה, יזכה לצאת ממעשי הרעים, על ידי גודל כח ועסק התורה הקדושה" (שיחות הר"ן יט).

ומוהר"ן מוסיף: "זה צריך כל אדם לידע, שאפילו אם הוא כמו שהוא, כשיקבע עצמו על התורה ללמוד בכל יום ויום איך שיהיה ויעבור עליו מה, אז בוודאי סוף כל סוף יהיה נטהר מכל הבגדים הצואים ויתקרב לה' יתברך באמת. כי התורה הוא בחינת נהר שאינו פוסק וכמעין המתגבר שאין שום טומאה ולכלוך יכול להתקיים כנגדה, כי כל הטומאות והגילולים שבעולם היא שוטפת אותם ומבטלת אותם ברגע קלה, רק שהעיקר שיהיה חזק בזה. וזהו בחינת 'קבעת עתים לתורה', 'קבעת' דייקא, שיהיה עסק התורה בקביעות גדול בכל יום חוק ולא יעבור" (ליקוטי הלכות, סעודה ה).

ולנגד עינינו עומדים דבריו הבודעים של רבי אברהם ב"ר חנמן על מה שמוהר"ן אמר "שעשיו שיצאו התפילות שלו בעולם, עתידין ליתן דין וחשבון כשהולך יום אחד שאין אומרים אותם", והוא מוסיף ואומר: "ובצירוף הכרח התורה להתפילה, יבוא לנו, שכמו כן אחר שזכינו לתורתו בספרי ליקוטי הלכות, עתידין ליתן דין וחשבון כשהולך יום שאין לומדים אותם" (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, כד).

חזק חזק ונתחדש!

העורכים

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

מוהר"ן לא היה שם לבו לאלו האנשים שהיו מספרים לו הלומותיהם השונות, והיה אומר להם בדרך צחות: "ספר נא לי מהעובר עליך בהקיצ, ולא מהעובר ומתרגש עליך בחלום".

(שיח שרפי קודש)

אל תיראי תולעת יעקב

בפרשתנו אנו למדים על כוחה העצום של תפילה ושיחה של האדם המְחַלְה פני קונו. בלק הרשע שכר את בלעם לקלל את ישראל בפיו, וזה מלמדנו - אומר מוהר"ן - שגם הרע יודע ש"הדיבור יש לו כח גדול, וכמו שאמרו חז"ל שזקני מדין היו רואים את ישראל נוצחים שלא כדרך הארץ, ואמרו: 'מנהיג שלהם אין כוחו אלא בפיו, מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפילתו'. אמרו להם: אף אנו נבוא כנגדם עם אדם שכוחו בפיו" (ליקוטי הלכות, תפילה ה).

בלק, משורשי הקליפה, ידע והבין את סוד הצלחתם וכוחם של ישראל - הפה הקטן, כפיה של תולעת חלשה ודלה, הוא העומד נגדו ומאיים על קיומו. וזה עצמו צריך לתת לנו חיזוק עצום: אם בלק מפחד מכך, 'ויגר מואב מפני העם מאד', הרי זה מה שצריך לעורר אותנו לשוב ולהשתמש בכח עצום זה ולא להתפחד מפני האויבים הגדולים והעצומים המקיפים אותנו, כי חזקים אנו מהם בכח תפילתנו.

בימים אלו מתחילים ימי האבלות על עיר הקודש והמקדש הכללי והפרטי שחרבנו, בהם אנו אמורים ללחוץ עם כל כוחות הרע שמונעים הקמתו, על ידי דיבורי פה של רצונות והשתוקקות שנזכה לראות בתפארתו.

האחריות עצומה כל כך; מצד אחד עומדים כל כוחות הרע שרק מתגברים והולכים בכל יום ויום, ומנגד עומדים אנו רפויים וחלשים כל כך, אבל עלינו להתאזר בעזות דקדושה ולא לפחד כלל, ולהאמין שבכח פינו החלש נְשַׁבֵּר כל מלחמות רָשָׁע ונבנה את התגלות מלכותו יתברך בעולם.

כי "ישראל הכשרים והתמימים, שהם קטנים ונבזים בעיניהם מאד בבחינת תולעת ממש, ואף על פי כן הם עזים וחזקים בדעתם מאד מאד, כי ה' יתברך והצדיק אמת מחזקים אותם מאד בעזות דקדושה, בבחינת 'אל תראי תולעת יעקב', כי עיקר התחזקותו עתה בגלות המר הזה מכל הצדדים, הוא בבחינת תולעת, כמו שאמרו חז"ל 'מה תולעת אין כוחו אלא בפה כך ישראל אין כוחם אלא בפה', ועל זה עיקר סמיכתנו ותקותנו ותוחלתנו, הדיבור פה, שהוא עיקר ההתחזקות והעזות של ישראל" (שם, בשר בחלב ה. כז).

נלך בדרכו של המנהיג הרחמן, משה רבינו, ש"אחר מתן תורה כשבאו ישראל לידי אותה מעשה של העגל (בשבעה עשר בתמוז) עד שחרה אפו יתברך מאד ויאמר להשמידם ח"ו, אז הבין משה לבלי להסתכל על פשטיות האמת הנראה כפי דעת האדם ומשפטו, והתחזק בתפילה מאד מאד, ואז נתרצה השם יתברך למשה. כי עיקר האמת של השם יתברך הוא, שרחמינו וחסדיו אינם כלים לעולם, ויהיה איך שיהיה תמיד תמיד מועיל תפלה ותחנונים וצעקה ושועה להשם יתברך" (שם, ריבית ה. ג).

'אם רק הייתי זוכה לכוחות הנפש כמו פלוני, הייתי גם אני צדיק כמוהו. הלה גיבור הוא, כל החלטה שהוא מחליט וכל קבלה שהוא מקבל על עצמו מחזקים מעמדו, ולעומתו הנני העני, חלש ורפה כח, רפוס וחדל אונים. אלף פעמים כבר אמרתי לעצמי שמעתה אתגבר, ואין בי כח לעמוד נגד פיתויי יצרי ותבערת מדותי'.

הכלל הראשון במלחמה היא גבורת הלב, "עיקר הגבורה הוא בלב! דהיינו, מי שלבו חזק, אינו מתיירא משום דבר, ורץ לתוך קשרי המלחמה, ומתגבר על ידי חוזק ואומץ לבו, וכן להיפך" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, מו). עצם הרגשת החולשה מרפה ידיים ונותנת כח לאויב להתגבר חלילה. ומלבד הסיבה הטבעית יש כאן גם סיבה סגולית, "חלישות הדעת, היינו עצבות, על ידי זה בא רוע מזל, ועל ידי רוע מזל, מידת הדין שולט" (ספר המידות, המתקת הדין ח"ב, ג).

אם תִּפְצֵי נצחון אנו במלחמת היצר, חובתנו להכיר בכוחו וגבורתו ולמנוע מאתנו כל פחד ומורץ לב, ולזכור שהש"ת ברוב טובו ורחמינו נתן לנו כח עצום מול כל כחות הרע שסובבים אותנו. רק כך נוכל ללחוץ ולנצח בעזרת השם, וכדבריו של מוהר"ן: "עיקר המלחמה הגדולה והקבדה, שהיא עיקר מלחמת כל אדם, שהוא מלחמת היצר בזה העולם, העיקר שלא יירא ולא יתפחד כלל! כי ה' אתנו, כי מלוא כל הארץ כבודו, וכמו שמבואר בליקוטי מוהר"ן (ח"ב מה) שהאדם צריך לעבור בזה העולם על גשר צר והעיקר שלא יתפחד כלל" (ליקוטי הלכות, נטילת ידים לסעודה ו. ד).

איך ניתן לומר לאדם כה חלש ומובס שהוא גיבור? מה כוחו ומה גבורתו ומה ישעו, הלא כאין נחשב הוא מול כל תעצומות פיתויי היצר המקיפים עליו מכל צד?! למה באמת שלא יפחד כלל כאשר כוחות אדירים מסבבים אותו ומבקשים להמיתו מות נצחי?!

ובכן, חז"ל הקדושים (תנחומא בשלח פ"ט) מגלים לנו את הכח עצום ואת כלי הזיין האדיר שברשותנו, אשר על ידו יכולים אנו לנצח כל כח אחר העומד נגדנו:

"אל תיראי תולעת יעקב (ישעיה סא), למה נמשלו ישראל לתולעת, לומר לך מה תולעת הזה אינו מכה את הארזים אלא בפיו, והוא רך ומכה את הקשה, כך אין להם לישראל אלא תפילה, שהגויים נמשלו כארזים".

נְדַמָּה לעצמנו את יחס כוחה של התולעת מול הארז - הלא די בענף קל שבקלים מאותו ארז ענק כדי למערך ולרסק את התולעת מבלי השָׂאָר לה שריד, ואף על פי כן, בכח פיה הצר והאפסי היא מנקרת בארז האדיר ומפילה אותו לגמרי. זהו כוחה של תפילה ובקשה; כלי הזיין של אבותינו הקדושים בכל הדורות.

הגדרים והסייגים של כלל ישראל!

ויעמד מלאך ה' במשעול הכרמים פדר מזה וגדר מזה, ותרא האתון את מלאך ה' ותלחץ אל הקיר ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר

גדרות אלו מרמזות על הגדרות שגדורים בני ישראל מן הטומאה בגדרים וסייגים, ובגדרי מחיצות המח השומרים אותם מליפול אל הרוח שטות של תאוות העולם הזה.

ובלעם רצה לטמאותם ולבטל את אלו הגדרים, שלא יהיו בני ישראל גדורים מן העריות ומכל הטומאות והתאוות.

ולכן נענש בעונש זה, "והראה לו המלאך ועיכבו במקום שיש גדר מזה וגדר מזה עד שנלחץ אל קיר הגדר והמחיצה, להראות לו שגדרים ומחיצות של ישראל קיימים וחוקים מאד, ובוודאי יישארו בקדושתם" (ליקוטי הלכות, שותפים בקרקע ד, ה).

בהמה שיש לה פה...

ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לכלעם מה עשיתי לך

מדוע סיבב השם יתברך שדווקא האתון הוא זה שיוכיחו על פניו?

על כך מבאר מוהר"ן:

בלעם קיבל את כוחו דרך הטומאה, ע"י שטימא את עצמו במעשי תועבה עד שהמשיך על עצמו רוח טומאה שבאמצעותה קיבל נבואות.

ולכן פתח ה' את פי האתון להוכיחו, להראות בזה שאכן כל כוחו ונבואתו אינו אלא כאותו אתון שיש לו פה, כי גם בלעם עצמו אינו אלא כאתון שמדבר, כי ממשיך כל כח דיבורו ע"י התגברות הטומאה והבהמיות.

(ע"פ ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, פא)

הנס היה כפשוטו!

ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לכלעם מה עשיתי לך

מוהר"ן מזהיר אותנו לבל נילכד ברשת אלו המפרשים את מעשה האתון, ושאר מעשי ניסים שבתורה, שלא היה כפשוטו רק במראה וחזיון וכיו"ב. אלא נאמין בתמימות ובפשטות גמור, שהיה נס זה בפשיטות גמור, שהאתון פתח את פיו ודיבר.

וגם אם יש מהמפרשים הנדפסים בתוך המ'מקראות גדולות שנלכדו בדעה זו ופירשו כך, אסור לנו להאמין בדבריהם ח"ו.

וזה לשונו:

"אף על פי שיש כמה דעות זרות ונפסדות של המחקרים והאפיקורסים, עד שכמה מגדולים בני ישראל נתפסו בהם, עד שנמצא בספרי המפרשים שנדפסים אצל המקראות הגדולות שפתיחת פי האתון היה במראה, רחמנא ליצלן רחמנא ליישבן מהאי דעתא שבשבתא שהיא כפירה גמורה, ואין אפיקורסות גדול מזה רחמנא ליצלן, וקצתם אומרים דעות זרות של כפירות של שטות והבל על שאר המופתים הנוראים, כמובא בספריהם, אשרי מי שזוכה לבל להסתכל בהם כלל. אבל אף על פי כן, מי שרוצה להסתכל על האמת לאמתו כפי המקובל בידינו מדור לדור, יבין וידע באמת שכל הניסים והמופתים היו בגשמיות, כמובאר בהתורה הקדושה ובנביאים ובכתובים ובתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשים" (ליקוטי הלכות, פסח ז, א).

'תיקון חצות' בבין המצרים

האדם, וכשיאמר חצות בבחינה זו, יכולין למצוא כל אשר עם לבבו בתוך אמירת חצות" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב, קא).

והרי לדוגמא אחת מהקניות שדיבר עליה רבינו, וכדאיתא בשיחות הר"ן: "איכה נחרב האולם וכו', עד אן יצעק בשב"י וכו', עד אן וכו' וכו' אמתך וכו' - ורמז עלי כמה אני צריך לצעוק זאת לפניו יתברך, ותפס לדוגמא איך הם מעוררים הלב, ואמר אותם בניגון חצות בקול נעים עמוק מאד" (שיחות הר"ן, רסח).

וכן כל שאר הקניות והמזמורים, שכולם מרמזים על מה שנעשה עם כל אחד, והחורבן שנחרבה קדושתו וטהרתו וכו' וכו'.

שאלה:

ידוע המנהג לומר 'תיקון חצות' בחצות היום בבין המצרים. והנה מלבד שלא ידועים לי כ"כ פרטי מנהג זה, הרי שעיקר שאלתי היא לגבי זמן האמירה. כי בחצות היום, שהוא בערך בשעה 12.40 בצהריים, אין לי אז אפשרות לומר 'תיקון חצות', ומזדמן לי זאת רק בשעות מאוחרות יותר, כשעה 3 או 4 אחה"צ, והשאלה היא אם אפשר לומר גם אז?

תשובה:

מאחר שכתבת שאין ידועים לך כ"כ פרטי המנהג, לכן אמרנו לפרט לפניך ולפני קוראינו היקרים את עיקרי הדברים בקצרה, ובתוך הדברים נתייחס גם לשאלתך הפרטית.

ובכן, זה לשון האריז"ל:

"מנהג טוב וכשר הוא מאד לכל בעל נפש לשבת באבלות אחר חצי היום, בכל אלו הימים, ולבכות בכיה ממש על חורבן הבית ... ודבר זה עושה תועלת גדולה בנפש האדם" (שער הכוונות, ענין ימי בין המצרים).

ולכן, המנהג לומר בימים אלו 'תיקון רחל' ואת הקניות שלאחריה, ולהתאבל על חורבן בית המקדש. (ואין אומרים 'תיקון לאה', שאין עניינה אבלות על החורבן, אלא תיקון הנעשה בחצות הלילה).

אך, בל לנו לשכוח, שהענין הוא לא 'אמירת תיקון חצות', אלא הענין הוא 'אבלות על החורבן', ובדברי האריז"ל לא נזכר כלל ענין 'תיקון חצות' רק 'לשבת באבלות ולבכות על חורבן הבית'. אלא כדי שיהיה הדבר שיהיה לכל נפש, לכן קבעו לומר 'תיקון חצות', שמסודרים בו פסוקים של אבל וקניות על חורבן הבית (כן ביאר החיד"א בספרו יוסף אומץ סימן כ"ז).

ואכן, כך נהגו בני ישראל הכשרים, ועד לפני זמן לא-רב היה ענין זה נפוץ ביותר, והיו עושים כך בבתי המדרשות - בחצות היום היו הופכים את הספלים והשולחנות, חולצים את הנעליים ואומרים תיקון חצות באבלות והתעוררות רבה.

וכפי שמספר לפי תומו רבי שמואל הורביץ בספרו 'מי שמואל' פרק קל"א: "וגם בשאר השכונות עושים גם כן בבתי מדרשות תיקון חצות בחצות היום, בבכי ונהי ובכוונה והתעוררות גדול, ובהפיכת הספלים והשולחנות ובחליצת נעליים. וכן עושים במאה שערים בבית המדרש 'ישועות יעקב', בהתעוררות רב'.

והנה, כשהאדם אומר אלו המזמורים והפסוקים של 'תיקון חצות', עליו להשתדל למצוא את עצמו בתוכם. וכבר אמר רבינו: **"שעל ידי אמירת תיקון חצות יכולין לפרש שיחתו את כל אשר עם לבבו כמו על ידי התבודדות"**. כי מסתמא אין אומרים חצות על העבר, ועיקר אמירת חצות הוא על מה שנעשה עכשיו עם

פנינים מאירים וחיידושים מהוריים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגרי"ם שכמעט שליט"א אשר ציון והשם לפניו ליוכרן.

לקט ספרי"ם

ספר דרך אמונה

מדברי ראשונים ואחרונים ובמיוחד מדברי הבעש"ט ותלמידיו זיע"א - נלקט ע"י אדמו"ר מתולדות אהרן וצוק"ל

עיקר אריכות הגלות בשביל שאין מכוונים כראוי באהבה רכה חיוב גדול על כל בר ישראל להאריך באמירת אהבה רכה, ולהתחנן ולבקש מה' שייאר עיניו בענין האמונה והבטחון בה' וידריכו בנתיבותיהם, ואז יזכה לומר "שמע ישראל" במסירות נפש לקבל עליו עול אמונתו ומלכותו יתברך שמו, כמובא בספר הקדוש דרכי צדק כי עיקר אריכות הגלות בשביל שאין מכוונים כראוי באהבה רכה. ועיין שם כי זה הכוונה צריך כל בר ישראל, ואף אם לא כיוון בשאר מזמורי התפילה, אבל מזה לא יפחות ח"ו כי בזה תלוי יהדותינו, ושם יכול כל בר ישראל להתבודד עצמו עם ה'. (ספר שולחן הטהור מאמר אמונה ופרנסה פרק ג ענף ז) פרק ח אות קלז ל-82

לומר בכל פעם 'כח הפועל בנפעל' עוד פרט גדול בעניני קניני האמונה, כאשר אמרו הקדמונים (מובא ברמב"ן) כח הפועל בנפעל, כי כל אדם שעשה ופעל איזה דבר נכלל בו כוחו. גלוי ומפורסם כי רבינו הבעל שם טוב זי"ע כשראה איזה כלי ידע והכיר כל מחשבות הפועל של הכלי, ומעשיו שפעל ועשה האומן שעשה הכלי, ולכן ציוה הבעל שם טוב לתלמידיו לומר בכל פעם אלו הדיבורים "כח הפועל בנפעל" (והכוונה בזה דהפועל הוא הקב"ה והנפעל הוא האדם ועל ידי זה גורמים לעורר הכח האלקי שיתגלה בנשמת האדם). (ספר שומר אמונים מאמר האמונה) פרק ח אות קלז ל-81

תרי קלא לא משתמעי

בסי' תרצ סק"ד הביא דברי החק יעקב להלכה, אלא שכתב דיותר טוב שלא יקדשו בבת אחת, ולכאורה הוא סותר עצמו ממה שפסק בהלכות שבת.

ואפשר לומר דהמשנה ברורה לא רצה לפסוק כדעת החק יעקב רק בקידוש של יום טוב, דנוסח קידוש של יום טוב אינו כמו של שבת, והוא דבר חביב הבאה מזמן לזמן. אבל בקידוש הרגיל מידי שבת לא רצה להקל לשני אנשים לקדש בבת אחת, דתרי קלא לא משתמעי.

ב' אנשים לא יבדילו ביחד

לכל הדעות, אין לשני אנשים להבדיל ביחד, דהבדלה אינה מצוה הבאה מזמן לזמן, ואין מזכירים בו נס יציאת מצרים, ולא שייך לומר שהוא חביב.

ההוציא אנשים ברמקול

נידון זה של 'תרי קלא לא משתמעי' נוגע גם לשאלה הידועה: האם אפשר להוציא את הרבים על ידי דיבור במיקרופון? ואפילו אם שומעים גם את הקול הטבעי של המדבר, יתכן לומר שכיון ששומע גם את קול העלעלקטר"י שזה כקול הברה יש בזה החשש של תרי קלא לא משתמעי. ואיך ישי לומר, החשש של תרי קלא הוא רק כשאין שני הקולות בקצב אחד, אבל אם מדברים בקצב אחד ממש שייך לשמוע שני הקולות. (אכן מלשון הפוסקים משמע שאפילו אם שני אנשים תוקעים תקיעה בשופר ביחד אי אפשר לשמוע קולם על משיב"ב ס' תפח סק"א, וע"ע לח"פ פ"ג ה"ו מהל' שופר שכתב להיפך, ובפר"ח ס' תפח השיג עליו).

בשו"ת אגרות משה (ח"ב ס' קה) דן לענין קריאת המגילה במיקרופון, וכתב דאף שיש צדדים בזה, יש למחות באנשים המקילים, כדי למונעם מלרדוף אחרי חדשות אחרות שלהוטים בזה. וגם בשו"ת שבט הלוי (ח"ה ס' פד) כתב שיש לאסור גם לענין קריאת המגילה וקריאת התורה, דקרוב הדבר שיצא חלילה להנהיג חדשות כי זה תחילת הריסה.

ומה שמצוי בחופות וחתונות שמברכים זימון ושבע ברכות ברמקול, ואין עשרה אנשים ששומעים את קול הטבעי של המברך, צידד בשו"ת שבט הלוי (ח"ה ס' רמ"ד) להקל, וכתב דלענין זימון אין טעם הגון לאסור, שאין קורא דין קריאה ממש רק המזמן הוא קול קורא המעורר אותם לגדל ולקדש את השם. וגם לענין ברכת אירוסין ושבע ברכות אין בזה חשש.

דבר המנהג לומר קדיש ביחד

רבים מהפוסקים תמהו על מנהגו שכמה אבלים אומרים קדיש ביחד ועונים עליהם אמן, דהרי לפי הכלל של 'תרי קלא לא משתמעי' אי אפשר לשני אנשים לומר קדיש ביחד, ובאמת דבתקופת הפוסקים היה המנהג שרק אחד אומר קדיש וכולם עונים אחריו, וכפי שהאריך המשנה ברורה (ס' קלב ביה"ל) מדברי הפוסקים שיש דיני קדימה בקדיש, ולא הזכיר עצה זו שכולם יאמרו ביחד.

וכמה מהאחרונים יצאו חוצץ כנגד מנהגו;

שבע ברכות בבין המצרים

בשם הגרי"י קנייבסקי ז"ל שאמר שלא מצא איסור בפוסקים לעשות סעודת שבע ברכות בימי בין המצרים, אבל אין לעשות ריקודים ומחולות, וכן לא לשיר בשמחה גדולה.

אכן בשו"ת משנה הלכות (ח"ו ס' קט) צידד שמותר לעשות גם ריקודים ומחולות, ושכן פסק הגר"מ פיינשטיין ז"ל. וביאר טעמו, דכיון שהחתונה היה קודם ל"ז בתמוז, וחתן ושושביניו עסוקים במצות שמחה כל ימי השבע ברכות, נדחה האבלות מפניהם, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. וגם מצינו שחתן שתקפה עליו אבלות שמחת חתן וכלה דוחה האבלות. ומסיים: "לא כתבתי זה אלא להלכה במקום שאין שם מורה הוראה, אבל אם פסקו שם להיפך יעשו כמורי הוראה דשם".

הגאון רבי נתן גשטטר ז"ל בשו"ת להורות נתן (ח"י ס' מט) צידד להתיר מטעם אחר, דאיסור ריקודים ומחולות מ"ז בתמוז הוא רק מנהג, ואילו שמחת חתן וכלה בשבעת ימי המשתה הוא מצוה מעיקר הדין, כמבואר ברמב"ם (פ"א מבאל ה"א) דמשה רבינו יתיקן להם לישראל שבעת ימי המשתה, ומצוה זו מוטלת גם על אחרים שישמחו את החתן, ולכן אין בכח המנהג לדחות תקנת משה רבינו.

גם בשו"ת אבני יספה (ח"א סס"י קג) צידד להתיר ריקודים ומחולות, אבל כתב שאין להביא כלי זמר, דכיון שאין רגילים תמיד בסעודת שבע ברכות להביא כלי זמר, הרי זה כזלזול בבין המצרים.

מ"ז בתמוז עד תשעה באב אין נושאים נשים (ס' תקנא ס"ב ברמ"א), ואין עושים ריקודים ומחולות אפילו בלא סעודה (משניב שם סקט"ז), וכן נוהגים שלא לשמוע ניגונים מכלי זמר בשלושת השבועות. אבל מותר לערוך סתם סעודת מצוה, כמו סעודת ברית מילה וסעודת אירוסין ושידוכים (שם סק"ט).

הנה, יש להסתפק אם מותר לעשות סעודות שבע ברכות בימי בין המצרים לחתן שהחתן קודם ל"ז בתמוז, (דמעיקר הדין אין שום חיוב לעשות סעודת שבע ברכות על שול' חת' אה"ע ח"א ס' קכב). והשאלה היא: האם שבע ברכות חשוב כסעודת מצוה רגילה, כמו סעודת אירוסין שמותר לעשות, או אפשר דכיון שמברכים בסעודה זו 'שהשמחה במעוננו' והוא חלק משמחת חתן וכלה יש איסור בעצם עריכת הסעודה גם ללא ריקודים ומחולות, כמו שאסור לעשות סעודת נישואים גם ללא ריקודים ומחולות.

למעשה, כתב אא"ז ז"ל בשו"ת קנה בושם (ח"ג ס' לו) שהדבר שקול ואפשר לצדד לכאן ולכאן, אבל מסתבר דמותר, לפי שיש יותר מצוה בסעודת שבע ברכות מבסעודת אירוסין. ומכל מקום כתב שאין לעשות ריקודים ומחולות ואף לא להביא מיני כלי זמר בסעודה זו. וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סס"י קגז) כתב: "בענין מי שנשא לפני ל"ז בתמוז אם מותר לעשות ריקודים וכלי שיר בשבע ברכות אחרי ל"ז בתמוז, על משמרתו אעמודה שאסור לעשות ריקודים וכלי זמר, רק שירי פה, שירי מצוה כנהוג".

כעין זה מובא באורחות רבינו (ח"ב עמ' 107)

אשכנזים שהאבלים עומדים ביחד בשעת אמירת קדיש ליד הבימה ואומרים מילה במילה ביחד כדי שיכוונו את קולם בשוה (כ"ה במנחת קנאות דף 1). אכן זקני בשו"ת משנה שכיר (ח"א ס' לב) כאשר ראה מנהג זה יצא לבטל המנהג, שלא היו האבלים נזהרים לומר ביחד ממש מילה במילה, וכך כתב בתשובה: "קרייתו תגר בבואו לכאן על מה שראיתי שהמנהג פה שכל היתומים בשעה שרוצים לומר קדיש, כולם הולכים ממקומם אל פני הארון הקודש למטה אצל המושבות של ברכת כהנים ואומרים הכל קדיש במקום אחד, ואין לשמוע כלל קול מי שאומר קדיש, כי תרי קלי לא משתמעי, וכל שכן עשרה קולות ועוד יותר ויותר, ולפיכך עדיף היה להם להישאר כל אחד על מקומו ולומר שם קדיש, כדי שיהיה לכל אחד ואחד עונים".

למעשה, הנפשט כיום המנהג גם אצל רוב קהילות האשכנזים שכל האבלים אומרים קדיש ביחד, לא אחד על מקומו, כדי להשרות שלום ולא יבואו האבלים לידי מריבות. וגם במשנה ברורה (ס"ה ט"ז סק"ד) נזכר מנהג זה דרך אגב. ובשו"ת משנה שכיר (שם) האריך לבאר המנהג שאין צריכים להוציא אחרים באמירת קדיש יתום, רק היא תפילה שאומר בשביל עצמו או בשביל אביו, ודי בזה שכמה אנשים העומדים מסביב לו שומעים אותו.

החתם סופר (שול"ת ס' קנט) טען דעיקר הזכיה באמירת הקדיש אינו בעצם אמירת הקדיש, כי אם במה שהוא מזכה הציבור שעונים אחריו אמן, ואם רבים אומרים קדיש ביחד אין בזה שום מעלה, כי רק אחד מהם הוא הגורם והשאר הם רק מסייעים. כך כתב גם בשולחן הטהור קאמאראנא (ס' קלב ס"ד) שלא נתקן רק שאחד יאמר קדיש ולא שנים. ובשו"ת אבני דוד (ח"ה ט"ה) הוסיף שיש בזה החשש דתרי קלא לא משתמעי, והרה"ק מהר"צ מזידיטשוב ז"ע והדברי חיים מצאנז ז"ע הקפידו מאוד שרק אחד יאמר קדיש. וגם החזון איש אמר שאין לשנים לומר קדיש ביחד, דהוי כשני ש"ץ (ארח"י ח"א עמ' 107).

מאיך, בסידור יעב"ץ הביא מנהג הספרדים שכל האבלים אומרים קדיש ביחד, וכתב שהוא מנהג כשר, ויותר נח לעשות כן, כי רבים העושים מצוה עדיפי מיחידים. ובשו"ת בנין ציון (ס' קכב) השיב עליו, שיש חילוק רב בין הספרדים ובין אשכנזים, כי הספרדים כל תפילתם היא בְּמִקְהֵלוֹת בקול שוה בלי איחור וקדימה, וגם כשאומרים קדישים נשמע קולם יחד. אבל בני אשכנז שאין מתפללים בקול אחד, אם הרבה מתפללים ביחד אי אפשר לשמוע ולכוון, דכל דאלים גבר, זה פותח וזה חותם ואי אפשר ממש לענות.

מחמת טענה זו הנהיגו בכמה קהילות

ציון האור החיים הק'

ר' ליפא מנעמירוב (ה)

כפי שסיפרנו בשבוע שעבר, התרחק ר' ליפא מרבינו.

"הלא אלוף נעורי אתה"

ובכן, מוהרנ"ת שהיה חבר נאמן לר' ליפא, וחשק מאד שר' ליפא יבוא עוד הפעם להתקרב לרבינו ז"ל בהתקרבות אמיתית. ולכן, אחר כמה שנים, כשעלה ר' ליפא למפטיר בביהמ"ד וקראו לו את הפסוק בירמיהו "הלא מעתה קראתי לי אבי אלוף נעורי אתה", עורר אותו מוהרנ"ת באלה הדברים, ואמר לו: "הלא אלוף נעורי אתה, עמנו הייתם בעת שנתקרבו אל רבינו ז"ל, ולמה תתרחק מרבינו ז"ל ולא תבוא עם החבורה לקבל פני קדשו". ונתעורר ר' ליפא מדיבוריו של מוהרנ"ת, ונסע עוד הפעם לרבינו ז"ל.

תוכחה מגילה מאהבה מסותרת

ר' ליפא נסע אז עוד הפעם אל רבינו ז"ל בחול המועד פסח שנת תקס"ט, וכשנכנס סח רבינו ז"ל שיחה נפלאה, והוכיח אותו מדוע פנה עורף ואינו עובד את ה' ע"פ דרכו הקודש של רבינו ז"ל, וכדאיתא בספר חיי מוהר"ן:

"הוכיח את אחד שהיה מקורב ונתרחק, ואחר כך חזר ובא אליו בחול מועד פסח תקס"ט. ענה ואמר: אפילו אם עוברים כמה שנים ואינו נעתק ועולה ממדרגתו למדרגה עליונה ממנה ביראת שמים, רק הוא עומד במדרגתו הראשונה כבתחילה, ואפילו אם הוא גרוע יותר מבתחילה - אם הוא מקורב לצדיק האמתי, ההתקרבות בעצמו הוא טוב מאד בלי שיעור וערך ואם לא היה מקורב להצדיק היה גרוע עוד יותר ויותר."

"דרכי ציון אבלות"

והמשיך רבינו ואמר:

"הדרכים מבקשים את תפקידם, כדאיתא במדרש על פסוק 'דרכי ציון אבלות', שהם מתאבלים על שפסקו עולי רגלים שהיו עוברים עליהם. וכן אלו בני אדם שהם נוסעים והולכים לצדיק האמת, כשח"ו נפסק אחד מהם ונמנע מלנסוע, אזי גם הדרכים מתאבלים ומבקשים את תפקידם. כי הדרכים תאבים שיסע עוד אחד עליהם להצדיק האמת."

איך משליכים תכורה אהובה ותכיבה

כזו!?

"תמה אני: איך משליכים תכורה אהובה ותכיבה כזו?! ממה נפשך: אם באותן השנים לא הלכת בדרכי ה' כראוי, בוודאי הפסדת מה שהפסדת. ואם היית עובד ה' כראוי, הלא טוב היה אם היית מטיל העבדות והיהדות שלך גם כן לתוך השותפות של החברים האהובים, והיו אחרים יכולין להרחיב ידיהם ולהצליח על ידי העובדות שלך. ויותר מזה להגיד לך מה אני ומה שהפסדת, זה אי אפשר להגיד לך, אם תסע מעתה אז תתחרט על העבר" (חיי מוהר"ן, סי' ט"ו).

רעיון זה כמעט ברור בדברי האור החיים להבנת המושג שבני ישראל גבוהים מבנים - ולכאן מידי דלא רמיזו בליקוטי מוהר"ן...

ציונו של האור החיים הקדוש בהר הזיתים היה תמיד ידוע כמקום תפילה לרבים, ובפרט ביום ההילולא, החל ביום ט"ו תמוז, שאז היתה נראית שם התעוררות גדולה.

וזכרני שהשתתפתי פעם במנין מיוחד שנאסף ע"י הגה"צ רבי שמואל הומינער זצ"ל לומר בציבור את כל התהילים על ציון האור החיים, הבעל תפילה היה הגה"צ רבי בנימין זאב חעשין זצ"ל, וכשסיימו את כל התהילים ביקש רבי שמואל שיאמרו שלש תיבות: "ישראל תשובה גאולה". לאחר מכן הסביר רבי זאב שבמילים אלו ביקש רבי שמואל לבטאות את הבקשה שיחזרו כל ישראל בתשובה ואז יגאלו!

ואולם יותר מכל זכורה לי ההתעוררות העצומה על ציון האור החיים זי"ע בשנת תש"ד, שבאותם ימים - בעיצומה של מלחמת העולם הנוראה - עבר הקול בארץ ישראל שלא יארכו הימים עד שהנאצים ימ"ש יחצו את אדמת מצרים ויכבשו את ארץ הקודש ויבצעו בה את זממם אשר הפיקו במדיניות אירופה היל"ת, ונפל הפחד על כל תושבי הארץ, כי שמענו בחדרה כל יום את אשר מתרחש מעבר לים.

זכור לי היטב שבאחד מהימים ההם ראיתי קבוצת אנשים המתגודדים ליד חנות מסוימת, שבה השמיעו את קולו של צורר היהודים היטלער ימ"ש, שהכריז את תכניתו המפורטת על חיילותיו העושים את דרכם לעבר ארץ ישראל, וכי ביום תשעה באב היתה בידו שליטה על עיר הקודש ועל הר הבית. וכל השומעים אחזתם פלצות, כי הנאצים היו ידועים כדיוקנים עד להפליא ועמדו בכל יעד שהציבו לעצמם. אני זוכר שלפתע ראיתי כיצד עיני האנשים העומדים ברחובה של עיר זולגות דמעות!

בבית הכנסת "ישועות יעקב" במאה שערים ובעוד בתי כנסיות התאספו אז למנייני תפילה רצופים יומם ולילה בכביות עצומות. ובהתקרב יום ט"ו תמוז קראו עזרה על ציון האור החיים הק'. בתקופה זו למדתי בישיבת סלונים ויחד עם כל תלמידי הישיבה הגעתי לציון האור החיים, ואי אפשר לתאר את ההתעוררות שהייתה שם, שיקירי ירושלים יחד עם שאר תושבי אר"ק, ובראשם צדיקי אותו דור זי"ע, קראו אל הש"ת מעומקא דליבא, וכידוע שאז קיבלו הצוררים את המפלה ונסתלקו תיכף מדרכם לארץ ישראל, ומאז ירדו מטה מטה כידוע.

ואז ראינו את חשיבותה של תפילת רבים, כאשר מבקשים מעומק הלב. ונקיי הדעת שבירושלים אמרו אז שאלו היו עורכים בחוצה לארץ עצרות תפילה ותחנונים כאלו - גם הם היו ניצולים!

ולא דבר ריק הוא להכניס את הראש בין רבים המתפללים, כמובא בגמ' (ברכות ח ע"א) שאין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים, ולמדו זאת מן הכתוב "הן א-ל-ל כפיר ולא ימאס" (איוב לו ה), וכן למדו זאת מן הכתוב "פְּדָה בְּשֵׁלוֹם נַפְשִׁי מִקֶּרֶב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עֲפֹדָי" (תהלים נה, ט).

ומכל-שכן במעמד כזה, כמו שרבינו מביא בספר המידות (עיר צדיק קעג): "על ידי השתטחות על קברי הצדיקים, הקב"ה עושה לו טובות אע"פ שאינו ראוי לכך", מכל-שכן שאנו צריכים כהיום רחמים כאלה בגשמיות וברוחניות.

ומעלה מיוחדת יש בהשתטחות על הציון של האור החיים ביום היארצייט שלו, כי מובא בכתבי האר"י הק' (שער הגלגלים הקדמה ל"ח) שהזמן שהנפש הוא בודאי על הקבר, זה בט"ו לחודש ובערב ר"ח, והיארצייט של האור החיים הוא בט"ו לחודש.

שמו וזכרו של האור החיים הק' היה תמיד נערץ בקרב מקהלות החסידים, לפי שכידוע גילה הבעש"ט הק' את גדולת נשמת האור החיים (כמש"כ החיד"א בשם הגדולים מערכת ספר אור החיים), ואמר עליו שאיש אלקים קדוש הוא ויש לו 'רוח' דוד המלך עליו השלום, ועל עצמו אמר הבעש"ט שיש לו 'נפש' דוד דאצילות, ולזאת רצה הבעש"ט לעלות לארץ ישראל כדי להתראות עם האור החיים, כי אם היה מתראין יחד היו מביאים את הישועה הנצחית [עיין בספר נתיב מצוותיך (שביל א' אות ט) להרה"ק מקאמאראנא זי"ע].

בקרב החסידים אף נתפשט לקבוע עיתים ולהגות בספרי האור"ח הק', ובפרט ביום ההילולא דיליה, שאז היו קובעים סעודות הילולא לכבוד הצדיק, וכן בבית מדרשו במאה שערים היו עורכין רבות בשנים סעודה לכבוד היארצייט של האור החיים, וזכרני שהרה"צ רבי שמואל הורוויץ זצ"ל היה משתתף בהן ונושא מדברותיו לכבוד היא יומא קדישא.

אנו רואים, שהאור החיים הק' השיג דברים כאלו הקרובים לדעת הבעש"ט זי"ע, אע"פ שהיה ממידה אחרת ולא הכירו בהתגליא, כי סוף כל סוף הצדיקים האמיתיים השגתם עולה למקום אחד, שורש האמת האמיתית.

וכן אנו רואים שרביה"ק זי"ע מביא את דברי האור החיים, והוא בספר המידות (עיר ניאוף י) שם מביא רבינו את לשונו של האור החיים (ויקרא יח ב) זול"ק: "לא תכנס עם פתוייך בטוען ונטען, כי אריכת הרגשת החושב אפי' לבחינת השולל - תפעל הגברת החפץ ותתהפך הרצון אליו".

דהיינו, שכאשר מתגברין על האדם מחשבות זרות אין לו להתאבק ולהילחם נגדם, כי אין בזה שום תועלת, ואדרבה "הוא כמו שאדם בורח מדבר, ומסתכל כלאחר יד על זה הדבר שברח ממנו, אזי הדבר הזה מתגבר עליו ביותר, כי לא הסיח דעתו מזה" [כלשונו רבינו בתורה ע"ב], ולכן אין לעשות כן אם פעולות המסיחין את הדעת, ועי"ז האדם עומד בטהרה ובמנוחת המוח.

וכאן המקום להזכיר חידוש נוסף של האור החיים הק' שאינו מובא בכתבי האור החיים בעצמו אלא תלמידו החיד"א מביאו (בספר מרגן ורובן מערכת גדולים דף גצ). דהנה כתוב במשנה (אבות ג יד): "חביבין ישראל שנקראו בניו למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בניו למקום שנאמר (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלקיכם'", ולכאורה קשה מה הוסיף התנא באומרו "חיבה יתירה נודעת להם" יותר ממה שאמר בתחילת דבריו "חביבין ישראל"?

וביאר האור החיים, שהכלל הוא שמקצת שבחו של אדם אומרים בפניו וכולו שלא בפניו (עירובין יח), וא"כ על עצם חשיבותם זו שנקראים בניו למקום, בני א-ל-ח, עי"ז אמרה המשנה "חביבין ישראל", אמנם באמת הם בחיבה גדולה ויתירה מזו, והרא"י, מכיון שהקב"ה הזכיר זאת מפורש ואמר להם בתורה 'בנים אתם לה' אלקיכם', א"כ להורות נתן כי גדלה מעלתם מבחינת 'בנים', שהוא רק מקצת שבחם, כי אילו היה זה כל שבחם לא היה אומר זאת להם בפירוש, וא"כ מוכרח דחביבותם שהם 'בנים' היא מקצת שבחם, ואילו שבחם באמת הוא רם ונישא וגבוה מאד ממעלת בניו, ודו"ק.

וחשבתי שיש להסמיך לזה מה שכתב רבינו בליקוטי מוהר"ן (תורה לג ה): שיש 'אהבה שבעת' ו'אהבה שבמידות', אהבה שבמידות זוהי אהבת האב על הבר, שהכל מבנינים ומשיגים את האהבה הזאת. ואילו אהבה שבעת הוא על הקשר של הבר כאשר היה במחשבה תחילה, וקשר אהבה זו הוא עצום ועמוק ואין לנו שום השגה בו. ועל פי זה ביארתי את כוונת המושג שבני ישראל חשובים יותר מבנים, וכי מה שייך חשוב מבנים? אלא שהסוד בדבר הוא, שמכיון שהיינו במחשבה תחילה הרי שאנו קרובים אל הש"ת יותר ממעלה פשוטה של אהבת אב לבן כנ"ל, שהיא עמוקה מאד מאד, כיון שהיא במחשבה תחילה.

מערכת שיעורים נפש משיבת
שיעורי הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א
כא"י: 072.332.3300
בארה"ב: 1-929.8415.876
באירופה: 44-203.1500.313
קול אנ"ש דקהלתינו 072.3323.796

נערך ע"י הרה"ח רבי נחמי שווארץ שליט"א בעמ"ס "אוצרות
עליון לתרופה"